

p o l e m i c i

PE ACELAȘI ton amabil și conciliant cu care deja ne-a obișnuit, Florin Manolescu, în articolul *Două întrebări (România literară*, nr. 37, 18 sept. 2009), mă asigură că nu va recurge, asemeni mie, „la argumentația *ad hominem*, escaladată adjectival, și nici la exercițiile de prestidigitatie prin care iei din demonstrația preopinientului tău, pentru a-l contrazice, doar ceea ce îți convine”. Se repetă astfel invinuirea mai veche potrivit căreia, în cadrul controverselor pe tema *Două loturi*, eu aș fi comis „câteva omisiuni intenționate”, trecând cu vederea o seamă de detalii, argumente și afirmații apte să sprijine ipoteza funcționarului escroc, care l-ar fi „tras pe sfoară” pe Lefter Popescu. Cum în mintea cititorilor s-ar putea eventual strecura impresia că așa-numitele „omisiuni intenționate” ascund cine știe ce revelații senzaționale, iată-mă dispus să le expun și comentez pe rând. Dăm așadar filmul înapoi și zăbovim din nou asupra articolului *I. L. Caragiale față cu liber-schimbismul (România literară*, nr. 33, 21 august 2009), unde Florin Manolescu arătase pe larg „ce n-ar fi trebuit să lipsească din contraargumentația dlui Ștefan Cazimir”.

1. Mărturia lui Paul Zarifopol privind „pasiunea lui Caragiale pentru jocurile de atribuire, pentru piste false și pentru enigme” (de exemplu: „De ce s-o fi omorât Anghelache? Nici eu nu știu”, sau „întrebarea tachinantă dacă Trahanache știa ori ba că Zoe e amanta lui Fănică”). Nu înțeleg defel legătura acestor confesiuni ale lui Caragiale cu întimplarea din *Două loturi*, cită vreme același Paul Zarifopol scriitorul îi împărtășise geneza ideii directoare a nuvelei (culmea nenorocului: „să nemerești două bilete de loterie cum le-a nemerit domnul Lefter din poveste”), fără însă a-i destăinui nimic despre întorsătura bizară a finalului. Sincerități selective, dorința de a pune la încercare perspicacitatea lui Zarifopol?... Piste pe care ne-am angaja zadarnic, fără a găsi nimic în sprijinul ipotezei bancherului malonest.

2. „În ciuda îngustimii lui aparente – scrie Florin Manolescu referindu-se la al doilea final al nuvelei *Două loturi* –, spațiul narativ al lui «nu știu ce s-a mai întimplat» e un spațiu generos, în care un cititor interesat (cel «cu creionul în mână») este invitat să pătrundă ca partener activ al scriitorului, pentru a încerca să completeze ceea ce lipsește.” Dacă vorbim însă despre „ce s-a mai întimplat” (întrebare vizând viitorul), ce relevanță ar putea avea răspunsul în raport cu ceea ce *deja se întimplase*, respectiv cu enigmaticul episod de la bancă?! În paranteză fie spus: jocul de-a „ce s-a mai întimplat” era propus, în unele manuale ale „epocii de aur”, sub forma unor teme de compunere literară: „Imaginați un alt final al povestirii *Puiu!*”, „al nuvelei *În vreme de război!*”, „al romanului *Enigma Otiliei!*... Rezultatele erau, mai totdeauna, hilare; puiu lui Brătescu-Voinești, de pildă, era descoperit și vindecat de niște pionieri, care apoi îl încredințau unor marinari, spre a-l duce cu vaporul în Africa, unde-și regăsea mama și frații. Îi cedez cu dragă inimă interlocutorului meu plăcerea unor astfel de exerciții, „ca partener activ al scriitorului”, cum cu modestie se recomandă el însuși.

3. „În fine – mai scrie Florin Manolescu – o altă afirmație făcută de mine, dar ignorată de autorul articolului «Loturi și comploturi», trimite spre cu totul altceva. Din nou în ediția a doua a volumului *Caragiale și Caragiale* eu am formulat un răspuns clar la «întrebarea fără răspuns» a dlui Cazimir. Iată-l și pe acesta: „de data aceasta nu hazardul și-a dovedit «voința răutăcioasă» și «fizionomia perfidă» (cum credea Zarifopol), ci funcționarul-bancher din finalul nuvelei. În felul acesta, întregul caracter al textului se schimbă, căci în spatele fațadei pe care ne-o oferă tema luptei cu norocul, *Caragiale plasează o semnificație socială, pornită, ca de atâtea ori în literatura sa, de la un fapt divers.*” Acuma, că răspunsul era sau nu „clar” se poate discuta la nesfârșit. Dar că el ar întări ipoteza funcționarului necinstit – asta, cu siguranță, nu! Pentru că niciodată un corolar nu consolidează o teoremă, ci doar o folosește ca punct

Întrebări, răspunsuri, dileme

de plecare. Și cu asta cred că am spus totul despre „omisiunile intenționate” pe care le-am practicat în intervențiile mele anterioare: neaderind la ipoteza matrice, n-avea niciun sens să mă ocup și de variatele ei consecințe.

În articolul său recent, Florin Manolescu mă invită să răspund la două întrebări, fixînd unilateral și regulile jocului: „dacă se poate, fără comparații prea măgulitoare la adresa preopinientului său” și „fără recurs la citate din Victor Eftimiu sau din Iosif Vulcan, travestite în argumente de autoritate”. Prima condiție este, recunosc, cam greu de îndeplinit, întrucît cele mai inocente formulări ale mele (de exemplu, „plecat de mulți ani din țară” sau „cu textul în mână”) au asupra lui Florin Manolescu un efect similar cu pînza roșie a toreadorului. În schimb, gentilețea interlocutorului meu îi acordă dreptul de a se declara „uluit” (!) că am luat cunoștința cu întârziere de ediția a II-a, „revăzută și adăugită”, a volumului său *Caragiale și Caragiale* sau de a califica același fapt drept „o jenantă [...] lacună bibliografică”... Mai departe: de ce atîta înverșunare împotriva lui Victor Eftimiu și Iosif Vulcan? Pentru că primul este autorul aforismului „Cînd zici «fără îndoială» înseamnă că te îndoiești puțin”, iar expresia favorită a lui Florin Manolescu este „mai mult ca sigur”? Sau pentru că Iosif Vulcan a asistat la o lectură a lui Caragiale din *Două loturi*, în care scriitorul, „imitînd atitudinea și glasul tuturor personajelor”, n-a exteriorizat prin nimic manevra frauduloasă a bancherului, punîndu-l astfel în dificultate pe autorul ipotezei respective? Iată că, fără să vreau, înainte de a mă dedica întrebărilor lui Florin Manolescu, am pus eu însumi altele două – dar am și răspuns la ele! Hai să le vedem acum pe cele adresate mie:

1. Cum se explică faptul că, după ce și-a comunicat, „*coram populo*, uimirea provocată de excepționala confesiune a unei doamne profesoare de la un liceu din București [...]”, dl Cazimir trece în următoarele articole [...] nu numai la alte păreri (e dreptul și riscul dumnealui), dar și la bagatelizare [...]?” Las la o parte gonflarea ostentativă a unor enunțuri („*coram populo*”, „uimirea”, „excepționala confesiune”) spre a mă întreba la rîndu-mi: care ar putea fi așa-numitele „alte păreri”? Nu știu să fi formulat o cît de vagă retractare, rămînînd cantonat în nedumerirea mea inițială și contestînd, „cu textul în mână”, ipoteza funcționarului escroc. În al doilea rînd: recunosc că situarea ediției a II-a, „revăzută și adăugită”, a volumului *Caragiale și Caragiale* printre „cele mai importante noutăți legate de opera marilor scriitori” sună cumva a „bagatelizare”, dar eu n-am făcut altceva decît să citez opinia autorului.

2. „... cum interpretează dl Cazimir [...] următoarea scenă din nuvela *Păcat...*, publicată de Caragiale în *Universul [literar]*, n. n. la începutul anului 1892?” Este vorba de episodul în care preotul Niță din Dobreni, venit în audiență la prefectul județului, își pierde cunoștința în prezența acestuia, iar polițaiul care îi acordă primul ajutor profită de ocazie spre a-i sustrage basmaua cu bani, adusă cu sine pentru a-și susține mai convingător cererea. Relatarea este absolut transparentă, în ciuda unei formulări ironice strecurate pe parcurs („Polițaiul ieși foarte mulțumit de serviciul umanitar ce realizase...”) sau poate tocmai grație acesteia. Nu la fel crede însă Florin Manolescu, care pune textul în paralela cu episodul de la bancă din *Două loturi* și îi aplică, în consecință, formulările folosite de mine în articolul *Loturi și comploturi*: „este greu, dacă nu imposibil,

Neaderind la ipoteza matrice, n-avea niciun sens să mă ocup și de variatele ei consecințe.

să-i atribuim [polițaiului] inspirația instantanee”; acțiunea lui „nu transmite deloc impresia unei simulari insidioase”, ci „aceea a unei comportări perfect normale în situația dată” etc., etc. Trucul preopinientului meu este, o spun cu surprindere, de o facilitate fără pereche: a alătura două texte de factură total diferită – unul cu indicii absolut clare privind fapta polițaiului, celălalt fără niciun detaliu care să-l incrimineze deschis pe bancher – înseamnă să ne pierdem cu desăvîrșire simțul diferențelor stilistice, sau doar să simulăm că l-am fi pierdut, săvîrșind astfel o diversivă *sui generis*.

În încheierea articolului său, Florin Manolescu îmi promite cîștigarea unei întreceri a inteligențelor noastre dacă aș găsi „un răspuns convingător la măcar una din cele două întrebări [...]”. Dar convingător și pentru ceilalți, nu numai «în sine». Mă îndoiesc că vreunul din răspunsurile mele va satisface exigențele interlocutorului. Dar cine sînt, pînă una-alta, „ceilalți”? Va fi oare supusă chestiunea unui referendum național? Vorba lui Agamiță Dandanache: „Să nu te pomenesti cu vrun balotaz? 'ai?... a mai pățit-o și alții...” Sau să nu reedităm pațania măgarului lui Buridan, „rămas confuz la jumătatea distanței dintre două porții de fin la fel de mari și egal de apetisante” (cf. Florin Manolescu, *Două întrebări*). Nevoind să fiu suspectat de o falsificare *ad hoc* a poveștii, deschid cunoscutul *Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre* de I. Berg (Editura Științifică, București, 1968, p. 252) și transcriu de acolo: „Măgarul, plasat la distanțe egale între o găleată cu apă și un tain de ovăz, nu se putea decide cu ce să înceapă: să-și potolească foamea sau să-și stingă setea, fiind amenințat să piară din pricina șovăielii lui.” Comparînd ambele versiuni (și trecînd cu vederea inautenticitatea primei), se observă lesne că cele două clăi de fin nu puteau motiva indecizia animalului, în timp ce găleata cu apă și tainul de ovăz ilustrează perfect o dilemă veritabilă, fiind vorba de a alege între stingerea setei sau potolirea foamei. Tot o dilemă veritabilă ne propune „duelul” prelungit pe tema nuvelei *Două loturi*: urmărește el aflarea unui adevăr slujind mai bune înțelegeri a lui Caragiale, sau e o simplă paradă de orgoliu a celor doi spadasi, fără altă miză decît „ambițul” lor profesional? Desigur că niciunul dintre combatanți nu-i calificat să răspundă la această întrebare. O vor face, poate, cititorii.

Ștefan CAZIMIR

P. S. Despre relația dintre etică și liber-schimbism vom discuta cu alt prilej, ca să nu amestecăm literatura cu politica. Ar putea fi, cu consimțămîntul lui Florin Manolescu, tema unei noi dispute cordiale, care să țină cititorii cu răsufarea tăiată alte șase sau șapte săptămîni. Bibliografie minimală: Ștefan Cazimir, *Caragiale e cu noi!*, Editura Garamond Junior, București, 1997 (una din cele mai importante lucrări vizînd politica postdecembristă).

CĂRȚI primate

- Teodor Vărgolici, *Mărturii literare*, memorialistică, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2009, 196 pag.
- Lavinia Betea (coordonator), Cristina Diac, Florin-Răzvan Mihai, Ilarion Țiu, *21 august 1968 Apoteoza lui Ceaușescu*, studii și documente, colecție îngrijită de Stelian Tănase, Editura Polirom, Iași, 2009, 276 pag.
- Victor Săhleanu, *Cosmos uman*, selecție, note și îngrijire ediție de Elena Liliana Popescu și Adrian George Săhlean, București, Ed. Pelerin, 2009 (versuri), 96 pag.
- Diana V. Țuculescu, *Lunecând (13 întâlniri povestite în ziua de azi)*, Alba Iulia, Ed. Altip, 2009 (proză scurtă), 238 pag.
- Ion Dragomir, *Bucium*, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2009 (poezii), 102 pag.
- Eugen Verman, *Culai*, ediția a II-a revăzută și adăugită, prefață de Constantin Călin, Ed. Corgal Press Bacău, 2009 (proză scurtă), 294 pag.